MS

# Bevrijding

Het was een zonnige zaterdag en het eeuwenoude stadje verschilde op het eerste gezicht in niets van al die andere Zuidduitse stadjes. Een schitterend „Rathaus", het onvermijdelijke „Schloss" en een caféterras in de „Hofgarten" met uitzicht op de Zugspitze. „Het stadje speelde al een rol toen München nog nauwelijks bestond", lezen wij in de VVV-folder. Een vriendelijk en gastvrij stadje; alleen de naam heeft een onheilspellende klank: Dachau.

Op 4 februari 1933 had Rijkspresident von Hindenburg de „Notverordnung zum Schutz des deutschen Volkes" ondertekend. Op grond daarvan kon iemand voortaan „in het belang van de eigen veiligheid voor een langere periode in verzekerde bewaring worden gesteld". Die verordening liet voldoende ruimte voor het nazi-regime om politieke tegenstanders op legale wijze te lijf te gaan.
In een verlaten munitiefabriek aan de rand van de stad Dachau werd op 22 maart 1933 het eerste concentratiekamp in gebruik genomen. Dat gebeurde heel openlijk. In de „Völkischer Beobachter" van dezelfde datum zei Heinrich Himmler, toen commissaris van politie in München, onder meer: „hier (Dachau) zullen alle communistische en voor zover nodig alle sociaal-democratische en „Reichsbanner"-functionarissen worden bijeengebracht", en: „gebleken is dat het niet doenlijk is deze mensen in vrijheid te stellen, omdat ze blijven stoken en onrust verwekken".
En aldus geschiedde: staatsgevaarlijke en politiek ongewenste elementen, notoire dwarsliggers, werden opgepakt om te worden „geresocialiseerd". In een latere fase kwamen ook Joden aan de beurt. Het was maar een klein kamp; vanaf de oprichting tot 29 april 1945 (de datum van de bevrijding door de Amerikanen) werd het bevolkt door ongeveer 200.000 gevangenen. Meer dan 3200 van hen kwamen om door honger, foltering, uitputting of werden geëxecuteerd; en het was niet eens een „Vernichtungslager"!
De bewakers werd te verstaan gegeven dat zij tegenover de gevangenen niet hard genoeg konden zijn: zij waren immers „de behoeders van de revolutie". Die raadgeving hebben zij zich goed in de oren geknoopt.
Vanaf de grote, centraal gelegen appelplaats kon een ieder het dak van het hoofdgebouw zien, met daarop de cynische tekst „Es gibt *einen* Weg zur Freiheit". Welke weg dat was werd snel duidelijk gemaakt: aanpassing, conformisme en onderwerping aan het systeem. Een kritische uitlating over het nazi-regime leverde volgens het kampreglement 14 dagen streng arrest en 25 stokslagen op. De „weg naar de vrijheid" werd in de meest letterlijke zin erin gehamerd.

In het buitenland, en dus ook in Nederland, was men van dit alles redelijk goed op de hoogte. In de Duitse pers werd het onderwerp concentratiekamp immers niet doodgezwegen; tijdens de Olympische Spelen in 1936 werd er zelfs een rondleiding voor buitenlandse journalisten door Dachau georganiseerd; Hitler zelf was van het begin af vrij duidelijk geweest over zijn plannen, en de verhalen van de duizenden vluchtelingen spraken boekdelen.
In zijn beschouwing over de Nederlandse publieke opinie in de vooroorlogse periode zegt dr. L. de Jong:

*Dat er in Duitsland van 1933 concentratiekampen waren* (. . .) *was in Nederland algemeen bekend* (. . .) *Bij de meeste Nederlanders duurde die afschuw niet*

*lang; het was een vuur dat oplaaide en snel weer doofde. Het gaf geen reden tot fundamentele bezorgdheid.*

Wij lagen kennelijk niet wakker van het feit dat in een naburig Europees land de meest elementaire mensenrechten werden vertrapt. Waarvan wij wèl wakker lagen was de vrees voor een nieuwe wereldoorlog. Dr. De Jong zegt daarover:

*Ook ten onzent ging van de angst voor een nieuwe wereldoorlog een verlammend effect uit; wij zullen haar nog tegenkomen, de hulde die na de overeenkomst in München aan Chamberlain werd gebracht.*

In deze maand worden in ons land de gevallenen uit de Tweede Wereldoorlog herdacht, wordt de bevrijding van het nazi-regime gevierd en wordt door velen in woord en geschrift aandacht geschonken aan begrippen als vrijheid, democratie en vrede. En af en toe bekruipt mij dan het angstige gevoel dat er in vergelijking met de jaren '30 in onze publieke opinie niet zo erg veel is veranderd. Wij zijn wel druk in de weer met de elementaire vrijheden van anderen; wij maken ons wèl bezorgd over de mensenrechten. Maar onze verontwaardiging is vaak selectief, gericht op ver weg gelegen landen en meestal van korte duur. Wij liggen niet echt wakker van het feit dat nog immer in een Europees land (in feite verscheidene Europese landen) elementaire grondrechten ontbreken; rechten als vrijheid van meningsuiting, van vereniging en vergadering, van drukpers. Wij liggen niet ervan wakker dat redelijk dichtbij zogenaamd onaangepaste mensen worden geresocialiseerd, worden opgesloten in werkkampen, worden verpleegd in inrichtingen; heel legaal, alles keurig volgens de wet.
Is het de angst voor een nieuwe wereldoorlog die soms ook nu nog verlammend lijkt te werken op ons kritisch vermogen?

Wij zijn heel verheugd en vol verwachting bij het horen van het toverwoord „perestroika" en de geslaagde top in Washington. Sommige optimisten spreken over communisme-met-een-menselijk-gezicht. Een eerste stap op weg naar de vrede, lezen wij in de krant. Ja, misschién wel, maar voor velen betekent die vrede nog lang geen vrijheid. Bij al onze bespiegelingen over vrijheid moeten wij ons blijven realiseren dat een één-partijstaat per definitie ondemocratisch en onvrij is. Het verabsoluteren van een bepaald inzicht en dit dwingend opleggen aan anderen staat immers haaks op ons idee over vrijheid.

Het wezenlijke voor een vrije samenleving is de mogelijkheid te kunnen kiezen tussen pro en contra en, zonder gevaar voor eigen lijf of goed, voor die keuze te kunnen uitkomen. Angst voor een nieuwe wereldoorlog mag ook anno 1988 niet zó verlammend werken dat wij geen oog meer zouden hebben voor de (on)vrijheid van anderen.

## Dringend verzoek aan auteurs

**Steeds vaker bereiken de redactie bijdragen, getypt m.b.v. een tekstverwerker. Helaas wordt daarbij veelvuldig verzuimd rekening te houden met de noodzaak de tekst te typen met *anderhalve of dubbele regelafstand*. Derhalve hierbij het dringende verzoek aan auteurs, hun manuscript te verzorgen volgens de „Regels voor kopijverzorging", die op gezette tijden achterin de Militaire Spectator worden afgedrukt (zie blz. 248/249). Dat het wenselijk is van tijd tot tijd het lint in schrijfmachine of printer te vervangen, zou eigenlijk geen vermelding moeten behoeven.**
**Helaas worden ook in toenemende mate *illustraties* ingezonden die niet of nauwelijks geschikt zijn voor verkleining en reproduktie. Ook in dit verband wordt met nadruk verwezen naar evengenoemde Regels, punt 2. Computertekeningen zijn slechts bruikbaar indien vervaardigd m.b.v. een speciaal tekenprogramma (bv. „Graphix").** REDACTIE